

Georg Henrich von Wright: O logice noriem a konania. Normy, pravda a logika

Přeložil Ján Čipkár. Vydala Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košicích, 2000, 164 stran

Miloš Večeřa, Karin Kuhnová*

Předkládaná publikace obsahuje dva překlady pozoruhodných článků Georga Henricha von Wrighta *O logice noriem a konania*¹ a *Normy, pravda a logika*². Oba články poskytují variantní pohledy na logiku lidského jednání a staly se významnými příspěvky k problematice neklasických logik.

Úvodní část publikace představuje zasvěcený vstupní výklad o životě, díle a významu současného finského filozofa a logika Georga Henricha von Wrighta, zpracovaný autorem překladu Jánem Čipkárem, pedagogem košické Univerzity Pavla Jozefa Šafárika. Logika, která se obvykle definuje jako věda o pravidlech správného myšlení, má nutně svoji relevanci rovněž a zejména v oblasti právního myšlení, neboť právě právní uvažování předpokládá potřebnou schopnost přesně vyvodit závěry z daných právních skutečností a aplikace logiky je prostředkem pro rozvinutí teoretickoprávních úvah. Takovýto významný logický vklad představuje celé obsáhlé Wrightovo dílo. Z celé širší problematiky se Wright ve svých pracích zaměřuje zejména na otázky modální logiky, a to zvláště logiky deontické (normativní či povinnostní logiky), jež je přínosná zejména pro oblast právní teorie.

Wrightův deontický systém představuje ucelený myšlenkový systém, formulující zákony deontické logiky, a proto bývá někdy Wright označován jako otec této větve logiky. G. H. von Wright se narodil v roce 1916 v Helsinkách, kde i vystudoval. Ve studiích pokračoval na univerzitě v Cambridge ve Velké Británii, kde na něho měl vliv Ludwig Wittgenstein. V roce 1943 byl jmenován profesorem na helsinské univerzitě. V roce 1945 pak odchází znovu do Cambridge na místo penzionovaného L. Wittgensteina. Později se vrací do Finska (1951) a působí střídavě na finských a zahraničních univerzitách. Vědecký význam Wrightův přesáhl hranice Finska a Wright proto vystupoval jako představitel řady mezinárodních vědeckých organizací v oblasti filozofie a logiky. Z rozsáhlé oblasti Wrightovy vědecké práce byly pro publikaci vhodně vybrány dva články reprezentující jeho vědecký přínos v oblasti formulování deontické logiky a z ní vycházející logické teorie lidského jednání. V závěru publikace pak autor slovenského překladu Ján Čipkár vhodně doplňuje překlad poznámkou k Wrightovu deontickému systému (s. 152–161) a poskytuje čtenáři bibliografii základních Wrightových monografií (s. 162–163).

* Doc. JUDr. et. PhDr. Miloš Večeřa, CSc., JUDr. Karin Kuhnová, Ph.D., Katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ WRIGHT VON, G. H.: *On the Logic of Norms and Action*. New Studies in Deontic Logic. R. Hilpinen (ed.). D. Reidel, Dordrecht-Holland, 1981.

² WRIGHT VON, G. H.: *Norms, Truth, and Logic*. Deontic Logic, Computational Linguistics and Legal Information Systems. A. A. Martino (ed.). North-Holland Publ. Co. Amsterdam, 1981.

Prvním překladem Wrightových statí je článek **O logice noriem a konania** z roku 1981. Článek je strukturován do tří základních okruhů problematiky – na celkem jedenadvaceti stranách nalezneme tři kapitoly.

V první kapitole – *Deontická logika jako modální logika – analogie a narušení analogií* – se Wright zabývá dějinami recentní deontické logiky, jejíž prameny spatřuje v pracích J. Benthama a především G. W. Leibnize (s. 17). V této souvislosti Wright podtrhl význam Leibnizova spisu *Elementa juris naturalis* z roku 1672 (s. 17). Po exkurzu do dějin deontické logiky následuje Wrightovo vysvětlení souvislosti aletických a deontických modalit „je možno“ a „je dovoleno“, „není možno“ a „je zakázáno“, „je nutno“ a „je povinné“ (s. 18). Aby autor poukázal i na hranice jejich podobnosti, pokračuje klasifikací kritických míst mezi aletickými a deontickými modalitami (nazvaných zde „narušení analogií“) (s. 20–25).

V kapitole druhé – *Věty o jednání (chování, činech) a logika jednání (chování)* – je jádrem autorovy výpovědi typ věty o jednání (činech),... ve které se tvrdí, že subjekt („agent“) „a“ v případě „o“ vykonává nějakou věc „p“ (s. 25). Tato část statí je ponejvíce destinována originalitě skladby jednání subjektu – důraz je zde kladen na *proces* analyzovaného tématu (s. 25–38).

Jako klíčová pro oblast právního myšlení se jeví třetí část článku – *Deontická logika – nový přístup* (s. 38–52). Obzvláště pak prostor, věnovaný problematice „deontické predikace“ (s. 39 a n.), „normativních vět“ (ve Wrightově pojetí „formulacím norem“) a „normativních výroků“ (nazvaných v originále „norm-propositions“) (s. 43 a n.).

Na dalších osmadvaceti stranách publikace následuje překlad druhého článku, nazvaného *Normy, pravda a logika*, uveřejněného Wrightem rovněž v roce 1981.

Stať je uvedena kapitolou první – *Deontická logika jako logika plnění norem* (s. 53–77). Autor se zde opět vrací k problematice norem, normativních vět a normativních tvrzení, kterou zpracoval ve svém článku „Norm and Action“ z roku 1963³. Podrobněji se věnuje deskriptivní a preskriptivní interpretaci deontických formulí a s tím souvisejícím otázkám pravdivostních hodnot v pojednávané oblasti logiky (s. 53 a n.). Obzvláště otázky časové působnosti norem (s. 62) a pravidel racionální závaznosti (s. 68) v mnohém doplňují logické aspekty teorie tvorby objektivního práva.

Kapitola druhá – *Podmínkové normy a hypotetic-*

ké imperativy – pojímá normativní problematiku jako problematiku jazykových „kompozic“, které jsou zdroji interpretace. S tím souvisí téma sankcionování, a proto je obzvláště pozornost věnována normám stanovujícím povinnost (normám s operátorem příkazu „O“) (s. 77–90).

V kapitole třetí – *Normy s časovými kvantory* (s. 90–97) – podává Wright bližší pohled na otázky časové působnosti norem. Pojmy „jindy“ a „vždy“ nazývá „časové kvantory“ a rozpracovává problematiku existentnosti norem (obzvláště kodexů) (s. 94 a n.).

Krátkým exkurzem do specifik „náhodných“ a „ojedinělých“ událostí je kapitola čtvrtá – *Normy pro ojedinělá jednání* (s. 97 a n.).

V kapitole páté – *Logika činů (jednání) jako základ deontické logiky* – rozšiřuje autor užívání obvyklých symbolů O, F a P pro deontické funktoři „příkaz“, „zákaz“ a „povolení“ a seznamuje čtenáře s operátory „B“ a „S“. Operátor „B“ je vysvětlen jako „operátor pro tvorbu (či likvidování)“ (s. 103), operátor „S“ v autorově pojetí znamená „zachování (nebo eliminování)“ (s. 103). Na tomto místě si čtenář obzvláště uvědomí východisko, které pro pojetí logiky lidského jednání Wright v tomto článku zvolil. Je to „terminální fáze“ (dopad) lidského jednání. V následujícím textu proto kategorizuje Wright jednání jako: produktivní jednání (symbolicky zde označené Bp), zachovávající jednání (Sp), likvidační jednání (B~p) a potlačující jednání (S~p) (s. 104). Taková kategorizace dovolila autorovi na následujících stranách kapitoly šesté – *Poznámka o symbolu „7“ pro zdržení se jednat a o jednání vyššího stupně* – navázat problematikou zdržení se jednání (činnosti) (s. 132–136).

Závěrečná kapitola statí – *Kvantory v deontické logice: závaznost bytí a závaznost jednání* – je věnována především tvořivému a zachovávajícímu (preventivnímu) jednání (s. 136, 137 a n.). Při analýze vztahu „normativní“ a „živé“ podoby jednání dospívá Wright k závěru, že: „Normou je to, že jedno či druhé musí být či může být učiněno/vykonáno (kýmsi při takové události). Usměrnění jednajících osoby nebo osob, kterým je norma adresována, t. j. kdo musí nebo může cosi konkrétního dělat, je pro samotnou normu „vedlejší“ (s. 150).

Wrightovy práce nejsou u nás širší právní veřejnosti známy a proto zmíněný překlad do slovenštiny poskytuje nedocenitelnou možnost se s Wrightovými úvahami a závěry seznámit v kvalitním překladu v jazyce, který by ani v oblasti logické terminologie neměl dělat čtenáři větších potíží.

³ WRIGHT VON, G. H.: Norm and Action. Routledge and Kegan Paul. London, 1963.